

USNESENÍ

Krajský soud v Plzni rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Emilie Štěpánkové a soudců JUDr. Věry Oravcové, Ph.D. a Mgr. Ivana Šindlera ve věci

žalobce: K H , narozený dne
bytem
zastoupený advokátem Mgr. Michalem Bernáškem
sídlem Farského 15, 326 00 Plzeň

proti

žalovaným:

1) O **■** P **■**, narodená dne **■**
bytem **■**

2) O ■■■ S ■■■■■, narodená dne ■■■■■
bytem ■■■■■

obě zastoupeny advokátem JUDr. Jaroslavem Vovsíkem
sídlem Malá 6, 301 00 Plzeň

o určení dědického práva

o odvolání žalovaných proti rozsudku Okresního soudu v Tachově ze dne 26. 2. 2018, č. j. 20 C 123/2017-222

takto:

Rozsudek soudu prvního stupně se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

1. Napadeným rozsudkem soud prvního stupně určil, že závěr zůstavitelky J. H., nar. [redacted], zemř. [redacted], posledně bytem [redacted], ze dne 23. 11. 2015, je neplatná a žalovaným uložil společně a nerozdílně zaplatit do tří dnů od právní moci rozsudku náhradu nákladů řízení žalobci ve výši 90 425,79 Kč a státu ve výši 4 334,49 Kč.
2. Proti rozsudku podaly žalované včasné odvolání, ve kterém namítaly, že původní žalobní návrh na určení neplatnosti závěti byl změněn tak, že žalobci svědčí dědické právo po zůstavitelce na základě zákona. Soud nerozhodl o připuštění změny petitu a rozhodl v souladu s původním petitem. Nepřihlédl k důkazu znaleckým posudkem MUDr. Roučky, neprovedl důkaz vypracováním revizního posudku. Závěry soudu ve vztahu ke znaleckým posudkům a lékařským zprávám jsou protichůdné. Závěr, že listiny jsou ve vzájemném rozporu proto, že zůstavitelka vždy vyhověla tomu, kdo na ni působil, a napsala, co jí bylo diktováno, je spekulací. Nesprávný a důkazy nepodložený je též závěr, že zůstavitelka psaným textem neprojevila vlastní názor, ale názor osoby, která na ni působila. Na základě provedených důkazů dospěl soud k nesprávným skutkovým zjištěním. Ze zdravotnické dokumentace demence zůstavitelky nevyplývala.
3. Žalobce ve vyjádření k odvolání uvedl, že soud skutečně nerozhodl o připuštění opravy petitu, kterou žalobce učinil podáním ze dne 1. 12. 2017, jedná se o procesní vadu řízení. Ostatní argumenty žalovaných nejsou způsobilé zpochybnit závěr soudu o tom, že zůstavitelka při sepsání závěti nejednala ze své svobodné a vážné vůle, který byl bezpečně prokázáný.
4. Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek a jemu předcházející řízení podle § 212 a násl. o. s. ř., a aniž musel nařídit jednání podle § 214 odst. 2 písm. d) o. s. ř., dospěl k závěru, že zatím nejsou splněny podmínky pro potvrzení ani změnu napadeného rozsudku.
5. Žalobce se domáhá žalobou podle § 170 odst. 1 z. ř. s. určení dědického práva po zůstavitelce J. H., přičemž žalobní petit původně formuloval na určení neplatnosti závěti

Shodu s prvopisem potvrzuje Kristýna Háková.

zůstavitelky ze dne 23. 11. 2015. Podáním ze dne 1. 12. 2017 žalobní petit opravil na určení, že mu svědčí dědické právo po zůstavitelce na základě zákonné dědické posloupnosti. Pokud soud prvního stupně při jednání dne 26. 2. 2018 ve věci rozhodl v souladu s původním zněním žaloby o určení neplatnosti závěti, pochybil, neboť rozhodnul o něčem, co nebylo předmětem řízení.

6. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu k předchozí právní úpravě § 175k odst. 2 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013, která je nadále použitelná i za současné právní úpravy, výrok usnesení vydaného soudem v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. (podle platné právní úpravy obdobně ustanovení § 170 odst. 1 z. ř. s.) musí obsahovat (mimo jiné) údaj o tom, jakou žalobu má odkázaný účastník podat. Vzhledem k tomu, že § 175k odst. 2 o. s. ř. umožňuje odkázat dědice, aby žalobou uplatnil své dědické právo, odpovídá tomuto ustanovení – v závislosti na konkrétní procesní situaci – žalobní petit buď na určení, že žalobce je dědicem po zůstaviteli, nebo že žalovaný (některý ze žalovaných) není dědicem po zůstaviteli, popřípadě, že žalovaný (některý z nich) není zůstavitelovým dědicem ze závěti (je-li jinak jeho dědické právo ze zákona nepochybné). Sporné skutečnosti nebo právní otázky, které jsou pro takovéto určení významné (že závěť je neplatná, že důvody vydědění nejsou dány), představují jen posouzení předběžné otázky, které se neuvádí ve výroku, ale jen v důvodech rozhodnutí. Ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. neumožňuje, aby způsobitelným předmětem sporného řízení, zahájeného na základě odkazu dědického soudu, bylo jen určení sporné skutečnosti nebo sporné právní otázky, byť by byla významná pro posouzení dědického práva. Žaloba podaná účastníkem řízení o dědictví na základě odkazu, učiněného soudem v řízení o dědictví podle ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. není žalobou o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř.; naléhavý právní zájem na určení právního vztahu z dědického práva, z něhož vyplývá, s kým bude nadále jednáno jako s účastníkem řízení o dědictví, proto není třeba tvrdit a ani prokazovat. Uvedené ovšem platí jen tehdy, odpovídá-li žaloba požadavkům ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. na to, jakého práva se odkázaný účastník dědického řízení má žalobou domáhat. Požaduje-li žalobce něco jiného, může být žalobě o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, vyhověno, jen jestliže bude prokázán naléhavý právní zájem na požadovaném určení (§ 80 písm. c) o. s. ř.). Usnesení, kterým soud v řízení o dědictví odkáže toho, z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou, nemusí vždy odpovídat všem požadavkům ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. V takovém případě je soud, který o žalobě rozhoduje, vždy povinen poučit žalobce o náležitostech žaloby tak, aby vyhovovala požadavkům ustanovení § 175k odst. 2 o. s. ř. (srov. např. rozsudek z 28. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 12/2006, rozsudky z 10. 3. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2537/2010, z 28. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1876/2011, a z 22. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 4240/2011, usnesení z 25. 9. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1934/2012, a z 18. 6. 2015, sp. zn. 21 Cdo 15/2014, dále nálezy Ústavního soudu z 9. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 467/04, a usnesení Ústavního soudu z 11. 12. 2008, sp. zn. II. ÚS 2553/08).
7. Z obsahu spisu vyplývá, že Okresním soudem v Tachově je pod sp. zn. 15 D 149/2016 vedeno řízení o pozůstalosti po zůstavitelce J. H., zemř. . Dědění ze zákona po zůstavitelce svědčí v první třídě dědiců žalobci a 1. žalované. V průběhu řízení o pozůstalosti byla předložena vlastnoručně psaná závěť zůstavitelky ze dne 23. 11. 2015, v níž zůstavitelka odkázala svůj byt vnučce (2. žalovaná) a veškeré úspory své dceři a současně vydědila žalobce a vylíčila důvody vydědění. Při jednání u soudního komisaře dne 12. 7. 2016 žalobce uvedl, že závěť nepovažuje za pravou a platnou, neboť nebyla sepsána zůstavitelkou, a nesouhlasil ani s důvody vydědění. Usnesením ze dne 23. 7. 2017, č. j. 15 D 149/2016, byl žalobce odkázán k podání žaloby proti žalovaným na určení, že mu svědčí dědické právo po zůstavitelce na základě zákonné dědické posloupnosti, ve lhůtě tří měsíců od právní moci tohoto usnesení. Usnesení nabylo právní moci dne 11. 5. 2017. Žalobce dne 16. 6. 2017 podal u soudu prvního stupně žalobu v projednávané věci, ve které jako důvod neplatnosti závěti uvedl duševní poruchu zůstavitelky, pro kterou zůstavitelka nebyla v době sepsání závěti schopna právního jednání. Při jednání dne 4. 10. 2017 uvedl, že nepochybuje, že závěť psala jeho matka.

8. Spor účastníků o dědické právo v dané věci spočívá v tom, že závět' zůstavitelky ze dne 23. 11. 2015, od níž odvozují své dědické právo žalované, žalobce považuje za neplatný právní úkon, a současně žalobce považuje za neplatné své vydědění, neboť v listině uvedené důvody vydědění nejsou dány. Žalobce tedy pokládá za dědice po zůstavitelce sebe a 1. žalovanou jako dědice ze zákona v první třídě dědiců, zatímco podle žalovaných jsou dědičkami zůstavitelky ony. Vzhledem k tomu, že spor účastníků o dědické právo závisí na zjištění sporných skutečností, soud v řízení o pozůstalosti správně postupoval podle § 170 odst. 1 z. ř. s. a v souladu se zákonem odkázal na uplatnění dědického práva žalobou žalobce, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné. Povaze tohoto sporu o dědické právo odpovídá určení, že žalobce je dědicem ze zákona a současně, že 1. žalovaná (jíž svědčí žalobcem nezpochybněné dědění ze zákona) není dědičkou zůstavitelky podle závěti ze dne 23. 11. 2015 a 2. žalovaná (které kromě závěti nesvědčí žádný jiný titul dědění) není dědičkou zůstavitelky. Jedině takovým určením by se v jediném řízení vyřešilo dědické právo všech účastníků.
9. Odkaz soudu v pozůstalostním řízení usnesením ze dne 23. 7. 2017, č. j. 15 D 149/2016-57, tak není správný a nevyhovuje zcela požadavkům ustanovení § 170 odst. 1 z. ř. s., jestliže byl jeho výrok formulován (pouze) tak, že žalobce má podat žalobu na určení, že je dědicem ze zákona. Žalobce ani opravou žaloby v souladu s tímto (chybným) výrokem usnesení neuvedl žalobu do souladu s požadavky ustanovení § 170 odst. 1 z. ř. s. Za této situace měl soud prvního stupně poskytnout žalobci potřebné poučení o náležitostech obsahu a petitu žaloby z hlediska požadavků tohoto ustanovení. Pokud soud prvního stupně o žalobě rozhodl, aniž by žalobci potřebné poučení poskytl, zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť způsobila, že rozhodnutí soudu o žalobě nemůže být náležitým podkladem pro další průběh řízení o pozůstalosti.
10. Podle dosavadní judikatury Nejvyššího soudu nikoliv každá duševní porucha fyzické osoby, která činí právní úkon, vede k jeho absolutní neplatnosti, nýbrž pouze ta duševní porucha, která jednáající osobu činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou z důvodu, že nemůže posoudit následky svého úkonu nebo své jednání ovládnout. Neplatnost právního úkonu podle § 38 odst. 2 obč. zák. (nyní § 581 o. z.) vyžaduje bezpečné zjištění, že účastník právního úkonu v době, kdy učinil právní úkon, nedokázal posoudit následky svého jednání nebo své jednání ovládnout. V řízení je tedy zapotřebí zjistit existenci duševní poruchy, a zda tato duševní porucha měla vliv na schopnost jednáající osoby posoudit následky svého jednání a ovládnout svou vůli. Zjišťování těchto právně významných skutečností si (z povahy věci) vyžaduje znalecké posouzení. Znalecký posudek by tedy měl být (z hlediska odborného posouzení zdravotního stavu osoby, jež v předmětném období měla učinit právní úkon v duševní poruše) odborným podkladem ve formě důkazu, který ve spojitosti s dalšími důkazy by měl soud vést k tvorbě jeho závěru o tom, zda posuzovaná osoba v inkriminovaný okamžik při uzavírání předmětného právního úkonu jednala v duševní poruše či nikoli. Je vyloučeno učinit závěr o jednání osoby v duševní poruše na základě pravděpodobnosti či za skutkových okolností, které i přes důkazní verifikaci ve smyslu § 132 o. s. ř. (hodnocení důkazů) neumožňují v uvedeném směru učinit jednoznačný skutkový závěr, na nějž by bylo možno aplikovat § 38 odst. 2 obč. zák. (srov. např. rozsudky z 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008, z 21. 12. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3614/2009, a z 30. 8. 2013, sp. zn. 30 Cdo 850/2013). Tato judikatura byla korigována nálezem Ústavního soudu z 20. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS 173/13, který shledal důkazní standard „zcela jednoznačného skutkového závěru“ a „bez jakéhokoliv náznaku pravděpodobnosti“ používaný v ustálené judikatuře Nejvyššího soudu pro prokázání jednání v duševní poruše za účelem zneplatnění takového jednání za nadměrně vysoký. Za ústavně konformní míru pravděpodobnosti pro aplikaci § 38 odst. 2 obč. zák. označil „vysokou míru pravděpodobnosti“ prokázání, že plně svéprávná osoba jednala v duševní poruše, která ji v daný moment činila neschopnou právně jednat.
11. Soud hodnotí důkaz znaleckým posudkem jako každý jiný důkaz, od jiných se však liší v tom, že při jeho hodnocení soud nehodnotí znalecké závěry ve smyslu jejich odborné správnosti, nýbrž hodnotí přesvědčivost posudku z hlediska úplnosti jeho podkladů, zodpovězení zadaných otázek,

logické odůvodnění odborného nálezu a soulad s ostatními provedenými důkazy. Má-li soud pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, nemůže jej nahradit vlastním názorem, nýbrž musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil nebo jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, nebo musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se i ke správnosti již podaného posudku. Přezkoumání závěrů znaleckého posudku ve smyslu § 127 odst. 2 o. s. ř. dalším posudkem jiného znalce, vědeckého ústavu nebo jiné instituce (tzv. revizní znalecké zkoumání) je namístě tehdy, jestliže dosavadním znaleckým dokazováním nebyly objasněny všechny skutečnosti potřebné k rozhodnutí ve věci, k nimž je třeba odborných znalostí, popř. jestliže soud má k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o stejné otázce a pro tyto rozpory, které se nepodařilo v řízení odstranit, nemohou být tyto znalecké posudky podkladem pro rozhodnutí. Pokud soud sám posoudí skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, aniž ohledně nich provedl znalecké dokazování, jde o vadu řízení, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. rozsudky Nejvyššího soudu z 14. 11. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2715/2000, z 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001, z 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008a z 17. 5. 2016, sp. zn. 33 Cdo 4540/2015).

12. V projednávané věci měl soud prvního stupně k dispozici dva znalecké posudky znalců MUDr. Hrona a MUDr. Ročka, které byly, pokud jde o odborné závěry, vzájemně rozporné. Byly zde tak pochybnosti o správnosti těchto odborných závěrů. Za této procesní situace měly být oba znalci soudem vyslechnuti, a pokud by se nepodařilo odstranit rozpory mezi posudky, měly být podrobeny reviznímu přezkoumání ve smyslu § 127 odst. 2 o. s. ř., nejlépe znaleckým ústavem. Soud prvního stupně pochybil, pokud takto nepostupoval, ke znaleckým posudkům nepřihlížel a na základě ostatních důkazů sám posuzoval skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí.
13. Odůvodnění napadeného rozhodnutí nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů, neboť soud prvního stupně nijak neodůvodnil, jak věc posoudil po právní stránce.
14. Vzhledem ke shora uvedenému odvolací soud napadený rozsudek zrušil podle § 219a odst. 1 písm. a), b) o. s. ř. a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V něm soud prvního stupně zejména poučí žalobce o náležitostech žaloby tak, aby vyhovovala požadavkům ustanovení § 170 odst. 1 z. ř. s., a žalobci umožní ke sporným otázkám tvrdit rozhodné skutečnosti a uplatnit důkazy k jejich prokázání, a to i případně po splnění poučovací povinnosti podle § 118a o. s. ř., vyjde-li potřeba takového poučení při jednání najevo. Bez tohoto poučení by soud nemohl své rozhodnutí založit na závěru, že účastník přítomný při jednání neunesl důkazní břemeno. Dále vyslechně znalce MUDr. Hrona a MUDr. Ročka, a jestliže se nepodaří odstranit rozpory mezi jejich posudky, ustanoví k podání revizního znaleckého posudku znalecký ústav. Poté ve věci znovu rozhodne na základě skutkových tvrzení účastníků a provedených důkazů, přičemž rozsudek řádně odůvodní v souladu s § 157 odst. 2 o. s. ř., včetně řádného právního posouzení věci, tak, aby byl přezkoumatelný. Přihlédne přitom k ustálené judikatuře k projednávané problematice. Vypořádá se přitom rovněž s dalšími námitkami v odvolání.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí není odvolání přípustné. Dovolání je přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. Dovolání k Nejvyššímu soudu ČR lze podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

Plzeň 9. srpna 2018

JUDr. Emilie Štěpánková v. r.
předsedkyně senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje Kristýna Háková.